



یادگیری در فضای جدید

محمودامانی طهرانی

۱. بر خلاف آنچه معمولاً تصور می‌شود، با گسترش رسانه‌های ارتباطی نوپدید یادگیری از طریق خواندن توسعه روزافزون یافته است، چرا که عرضه دست و دل بازانه دانش در فضای شبکه جهانی ارتباطات و اطلاعات، دریچه جدیدی را در پیش چشم هر جویای علم و هنر گشوده است. با کمی خوش‌بینی، می‌توان به وجود آمدن چنین فضایی را گامی در راستای توسعه عدالت آموزشی تلقی نمود و به استقبال آن رفت؛ چرا که دسترسی

اشاره

در این یادداشت نسبتاً کوتاه، نویسنده با ترسیم فضای یادگیری جدید و برشمردن الزامات و ابعاد آن، گسترش رسانه‌ها و خصوصاً رسانه‌های نوپدید را در راستای عدالت آموزشی می‌داند و آن را برای توسعه یادگیری مفید می‌خواند. او معتقد است هنوز هم «کتاب» محور کسب معارف بشری است و عصر آن پایان نیافته است.

عموم انسان‌ها به منابعی که روزگاری نه‌چندان دور، تنها در دسترس گروه بسیار محدودی از انسان‌ها بوده است، امری بدیع و به غایت جذاب به نظر می‌رسد.

۲. ناگفته پیداست که یادگیری در این فضای جدید، مستلزم آشنایی با فنون خاص خود از جمله مهارت‌های جست‌وجوگری، منبع‌شناسی و مرور نظام‌مند است. اما فصل مشترک یادگیری در فضای نوین و فضاهای گذشته، همانا نیاز به «مهارت خواندن» است. مهارتی که نقش حیاتی خود را از گذشته تاکنون با همان مشخصات حفظ کرده است.

۳. «خواندن همراه با درک و فهم» کلید یادگیری است. یادگیری رسمی و یادگیری غیررسمی در همین نقطه به هم پیوند می‌خورند و به یاری هم می‌آیند. کلید پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در عموم دروس، حتی در ریاضیات، آشنایی با فنون و تکنیک‌هایی است که فهم متون را برای آن‌ها تسهیل و تسریع نماید. بسیاری از این فنون در حین مطالعه متون و کتاب‌های غیردرسی آگاهی‌بخش جذاب و حتی سرگرم‌کننده کسب می‌شوند. مهارت‌هایی همچون سرعت خواندن، جست‌وجوی واژگان کلیدی، افزایش تمرکز، حذف ذهنی عوامل فیزیکی و فکری مزاحم و مداخله‌گر، کشف، دنبال کردن و به خاطر سپردن زنجیره‌ها و شبکه‌های مفهومی در متن، و ... این‌ها همگی مهارت‌هایی هستند که در هر نوع مطالعه، اعم از درسی و غیردرسی، به کار می‌آیند.

۴. در جهان امروز، رویکرد زمینه‌محور یا تماتیک در عرصه یادگیری با شعار «مرتب ساختن آموخته‌ها با زندگی» موضوعی جدی شده و بیش از پیش مورد تأکید قرار گرفته است. در چنین رویکردی هر موضوع یادگیری، در بستری از آموخته‌های گسترده پیشینی، اعم از رسمی و غیررسمی، به‌وقوع می‌پیوندد و پا به عرصه وجود می‌گذارد. در چنین بستری، هر قدر دانسته‌های پیشین یادگیرندگان غنی‌تر و وسعت و عمق آموخته‌های آن‌ها بیشتر باشد، یادگیرندگان می‌توانند پل‌های ارتباطی بیشتری بین موضوع یادگیری و عرصه‌های گوناگون زندگی واقعی برقرار نمایند. در چنین فضایی کتاب‌خوان‌ها، فیلم‌بین‌ها، گردش‌روها، مستنددوست‌ها، اخباردان‌ها، گفت‌وگوکنندگان و کنجکاوها از کوله‌بار پر و پیمان‌تری برخوردارند و بهتر می‌توانند از پس تکالیف نوین یادگیری برآیند.

۵. بدین ترتیب در فضای جدید یادگیری، مثلثی ترسیم می‌شود که یک ضلع آن را «رسانه‌های پرشمار» و منابع متعدد یادگیری تشکیل می‌دهد. این ضلع تنها کتاب‌های درسی را دربر نمی‌گیرد، بلکه تمامی رسانه‌های دیگر مؤثر در یادگیری اعم از کتاب‌های علمی و اجتماعی و ادبی و نیز رسانه‌های نوپدید را شامل می‌شود. ضلع دوم، داشتن یک نقشه، یادگیری یا به عبارت علمی‌تر، داشتن «طراحی آموزشی» است که در واقع نقشه راه سفر یادگیری از ابتدا تا انتها است؛ نقشه‌ای که در آن به یادگیرنده به‌عنوان فردی فعال و مفهوم‌ساز و محور یادگیری نگاه شود. ضلع سوم، «ارائه آموخته‌ها به دیگران» است که در واقع نمود اهداف است و معمولاً از آن به‌عنوان انتظارات عملکردی یاد می‌شود. در این ضلع، هر دانش‌آموز تلاش می‌کند حاصل یادگیری خود را به جذاب‌ترین، خلاقانه‌ترین و متنوع‌ترین شکل

به دیگران از جمله دوستان خود ارائه نماید. این سه ضلع چرخه‌ای را می‌سازند که در آن ارتقای سطح یادگیری مؤثر و به‌وجود آوردن جوّی پر جنب‌وجوش در کلاس‌های درس امری ممکن می‌نماید و کلاس را به بیرون کلاس پیوند می‌زند.

۶. نهایتاً، هدف اصلی، رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان و همه شهروندان و تبدیل آن‌ها به یادگیرندگان مادام‌العمر است. یادگیری مادام‌العمر، شرط بقا و به‌روز ماندن در جهان معاصر است. انواع سوادهایی که امروزه اسامی آن‌ها را به فراوانی می‌شنویم، از جمله سواد علمی - فناورانه در حول همین محور، یعنی یادگیری مادام‌العمر پا به عرصه وجود می‌گذارند. سوادهایی که به‌نوعی وجه تمایز جوامع انسانی پیشرفته و مولد از جوامع توسعه نیافته و غیرمولد به‌شمار می‌آیند. این هدف، جز با ترویج فرهنگ خواندن به‌دست نمی‌آید. از این روست که کتاب و کتاب‌خوانی همچنان کلید رشد و حیات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جوامع به‌شمار می‌آید.

می‌بینید که از هر طرف می‌رویم باز به کتاب می‌رسیم. هنوز هم کتاب، محور کسب معارف بشری است. عمر کتاب و نشر و کتاب‌خوانی نه‌تنها به پایان نرسیده که هر روز بر بالندگی شکوفایی آن افزوده می‌شود. بی‌جهت نیست که اول معلم بشر بدان سوگند یاد کرد، جایگاهش را والا داشت و فرمود: «قسم به طور (سینا)، قسم به کتاب مسطور (قرآن)، در صحیفه گشوده شده (فرقان)...» (قرآن کریم، سوره طور، آیات ۱ تا ۳)

برخلاف آنچه تصور می‌شود، با گسترش رسانه‌های ارتباطی نوپدید، یادگیری از طریق خواندن توسعه یافته است